

Drukwerk aan
verlaagd tarief

PB-PP|B-30355
BELGIE(N)-BELGIQUE

Afzender:

Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw
Moerkantsebaan 48 -2910 Essen

Afgiftekantoor:

2910 Essen 1
P 706 392

Bestemming:

Het Spyckertje **halfjaarlijks tijdschrift** van de Heemkundige Kring Essen vzw

VU.: Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw, Heemhuis, Moerkantsebaan 48, 2910 Essen

HET SPYCKERTJE

Jaargang 30,
nummer 1
januari 2015

INHOUD

Inleiding.....	1
Lidgeld 18 euro.....	2
Smokkelaars WO-I.....	4
Tentoonstelling WO-I.....	5
Kringse Lezing.....	7
Wilhelmieten in Huybergen	10
Helpende handen voor Museum.....	12
Historische agenda.....	13
Etalage zoektocht.....	14
Einde huurceel.....	15
Populairste naam.....	16

Aan dit nummer werkten mee:
Louis Vercammen, Elly de Bruijn,
Mag Janssens, Roger Van
Ginderen, Guy Van den Broek, Jan
Suykerbuyk, Joris Mathysen, Rudi
Smout en Marlies Van Tichelen.

*Wij wensen
al onze leden
en hun familie
een
Gelukkig
Nieuwjaar !*

Bonne Année!
HAPPY NEW YEAR
De beste wensen
ein glückliches Neues Jahr!

2015
Gelukkig Nieuwjaar

Inhoud De Spycker 2015 (onder voorbehoud)

Net geen vijftig jaar met oorlogskogel in dij (Jan Suykerbuyk)
Algemeen overzicht WO I –jaar 1915 (Louis Vercammen)
Wedervaren van de Essense beroepsvrijwilliger, Frans Backx, tijdens de grote oorlog. (Frank Hontelé)
René Mous overleefde de hel van Kahla (Guy Van den Broek, Ivo Huysmans†)
Oorlogsverhalen van de zusters Franciscanessen (Leo Costermans)
Vluchtelingen WO I (Joss Hopstaken)
Schat Napoleon begraven in Essen? (Dré Jacobs)
In memoriam Camiel Peeters
Mensen van bij ons: Jan Dufraing loste munitie, spoorde tabak op en tapte pintjes voor zeven frank (Jan Suykerbuyk, Camiel Peeters†)
Dosko 50 jaar thuis op Horendonk (Cis Claessens)
Herman Beysens (Roger Suykerbuyk)
De dekstier van de melkerij (Guy Van den Broek)
Essen ... groene parel. Evolutie van de flora van Essen tot de 21 ^{ste} eeuw. (Joris Pinseel)
50 jaar jeugdheim 1963-2013. (Tom Bevers)
Drie koffiebranderijen. (Rudi Smout)
Erfenis Van Loon & Loos (Guy Van den Broek, Rudi Smout)
Essenaren in de wereld: Toon Van Zundert (Rik Pockelé)
Jaaroverzicht 2014 (Jan Suykerbuyk)

Omdat het ‘doopceel’ van de boer (bewijs van goed gedrag en zeden) onkreukbaar was, lag het bij de alziende meier in de bovenste la. Van de knecht, soms met vrouw en kinderen waren afkomst en voorgaand leven nog niet doorprikt, dat stak, een extra controle (dikwijls op afstand) lag voor de hand!

Vertoonde de knecht een jo-jo-gedrag, zo gaf men hem nog enkele weken om met beide benen op de grond te komen. Kwam de goede wil slechts van één kant, was zijn directe baas ten einde raad, dan schoof einde ‘huurceel (cel, sel)’ in zicht: met klikken en klakken vloog hij buiten. Soms verliep het scenario op een heel andere manier: men, in deze de knecht, betaalde terug in bedstro, hij vertrok met de noorderzon!

Op de buiten in huizen en logementen waren matrassen van de alkoof (bedstede) gevuld met kaf. Na verloop van tijd kwam strozak tot leven, microfauna zette uit, hét moment om de inhoud te verversen. Wat lette de luie knecht de vulling in huis uit te strooien, het was toch ‘ZIJN EINDE HUURCEEL?’

Elly de Bruijn

Ne(e)len de populairste achternaam

Niet Wouters of Yu voeren de lijst met populairste achternamen in Essen aan. Wel Ne(e)len en Pe(e)ters. 295 Essenaren hebben Ne(e)len als achternaam. Pe(e)ters komt op de tweede plaats, met 272 vermeldingen. Van Loon – je kan het niet anders schrijven! – maakt het podium vol. Deze naam heeft anno 2014 260 volgelingen. Daarmee bezetten de Grote Drie vorig jaar exact dezelfde plaatsen als in 2011, bij een vorige oplijsting in ‘t Spyc kertje. Konin(g)c(k)(x)(s) en Van den Berg(h)(e) staan respectievelijk op de vierde en vijfde stek met 257 en 167 vinkjes.

In de tweede helft van de top tien vonden enkele verschuivingen plaats. Jacob(i)s bleef op de zesde plaats, goed voor 163 man (en vrouw). Bro(o)s(ens) – 147 aangevinkt - stak dan weer Suy(ij)kerbuy(ij)k – 144 – voorbij. Van Hooij(y)don(c)k en Van Ginderen komen 136 en 129 keer voor in dit overzicht en staan op plaats 9 en 10. Wanneer wordt het weer spannend? Vergelijk zelf. Sommige namen zitten mekaar op de hielen. Geboortes, overlijdens en emigraties kunnen altijd het verschil maken.

Jan Suykerbuyk

INLEIDING

De oorlogsmachine draait na 100 jaar weer op volle toeren. 100 jaar geleden gebeurde de bombardementen met bommen en granaten. Nu worden we bedolven onder activiteiten die de gruwel van WO I terug onder de aandacht brengen. Ook mijn eigen kinderen ontsnappen niet aan het oorlogsgeweld. Scholen trachten hun studenten zo goed mogelijk te informeren over deze donkere periode die vier jaar aansleepte. Met gemengde gevoelens aanhoor je hoe je kinderen loopgraven, sluizen aan den IJzer, Koning Albert I en Belgische weerstand (Brave little Belgium) als romantisch en heroïsch ervaren. Je weet als vader dat de realiteit en de waarheid net ietsje anders is, maar je knikt op vaderlijke wijze goedkeurend naar hun vertellingen. Ze hoeven nu nog niet te weten hoe de vork precies in de steel zit. Er is nog tijd om te ontdekken dat WO I een totaal absurde oorlog was vol kommer en kwel waarbij soldaten werden afgeslacht als vee. Maar het zijn onze kinderen (of kleinkinderen) die ons doen realiseren dat geschiedenis en zo ook heemkunde belangrijk is. De uren en de dagen die we vrijwillig opofferen doen we eigenlijk niet voor ons zelf. We doen dit voor onze kinderen en de volgende generaties. Dus heemkunde is van immens belang voor de maatschappij en voor een lokale gemeenschap als Essen.

Zo denk ik er toch over !

Veel leesplezier in dit nieuwe nummer van ‘t Spyc kertje !

*Groeten,
Joris Mathysen
Voorzitter*

LIDGELD EN SPYCKER NAAR 18 EURO

Voor het eerst sinds de invoering van de euro in 2001 heeft de raad van bestuur van onze Koninklijke Heemkundige Kring beslist het jaarlijks lidgeld te verhogen van 15 naar 18 euro. Voor die prijs krijg je nog altijd zoals vroeger het jaarboek De Spycker thuis bezorgd en ontvang je jaarlijks ook twee Spyckertjes. De portkosten voor verre adressen zullen zoals voorheen wel extra doorgerekend worden. Wie enkel het jaarboek wil kopen zal eveneens 18 euro betalen, zodat je redenen te over hebt om lid te blijven. Bovendien geeft het lidmaatschap van onze Kring ook het recht om onze bibliotheek te bezoeken en onze boeken en tijdschriften gratis te ontlenen. Een dienst waar misschien nog veel te weinig gebruik van werd gemaakt. We hebben bovendien het Spyckertje in een nieuwe, mooiere lay-out gestoken en dat alles krijgt u voor slechts 18 euro per jaar.

Een prijsverhoging doorvoeren is nooit leuk, maar we zijn hier nu, na 13 jaar één van de laagste prijzen in Vlaanderen gehanteerd te hebben, stilaan toe genoodzaakt. Vooreerst is onze Kring nu zelf concessionaris van het Heemhuis en staan we jaarlijks voor enkele duizenden euro extra kosten inzake onderhoud, verwarming, informaticakosten aan telefoon, computers, enz. We willen het Heemhuis ook een opfrisbeurt geven, zodat alle leden zich er beter thuis gaan voelen. Ten tweede keert het Vlaams Gewest vanaf 2015 niet langer een subsidie uit voor een jaarboek. Ten derde wordt ook de inrichting van het Gerard Meeusen-museum op de zolder van het Gemeentehuis grondig hertekend inzake inkom, doorloop en de tentoonstelling zelf. Als dynamische Kring willen we onze uitstraling in Essen verder optrekken en dat alles kost geld.

Met 550 leden en een lidgeld van 18 euro, waar je al die diensten voor krijgt, blijven we nog altijd één van de goedkoopste en grootste heemkundige kringen in Vlaanderen. Bovendien haalt het jaarboek De Spycker één van de hoogste oplagen in Vlaanderen (850 in 2014). Dat hopen we ook de volgende jaren zo te houden met uw medewerking. Het bestuur wil de huidige hoge kwaliteit van het jaarboek De Spycker en van de Spyckertjes en het niveau van onze Kringse Lezingen in stand houden. Bovendien wil het bestuur de

Einde huurceel

Op het platteland, in dorpen en steden wordt aan de bewoners via de media, te kennen gegeven dat de eigenaar van zeker pand (te koop) zich naar elders wil begeven. Een makelaar wordt aangesproken, de woning ter plaatse krijgt een fiks bord tegen de gevel en via via kunt u het "aanstaande" perceel bezichtigen. Het is de makelaar zijn plicht de toekomstige cliënt een vaardige rondleiding te geven, de pluspunten op de hand te tonen en de 'minnen' met rust te laten... Hier zijn de advocaten van de makelaardij nodig om u zonder brokken van het ene onderkomen naar het andere te begeleiden... Géén kwaad woord over de makelaar noch de advocaat, zelfs 'broodnodig' in de huidige stedenbouw en op (aan) de rechtbank. Nog meer zelfs daar een kleinzoon, de enige stamhouder, vele uren in die branche slijt onder de puntige pieken van het moderne justitiepaleis.

Vraagje in de marge:

Zouden sommigen onder hen bij hun studie nog een stage 'Herman Teirlinck' gevoegd hebben, in het achterhoofd: 'Het leven is een strijdtoneel, ieder krijgt zijn deel?' De kop van dit artikel vond ik terug in een krant van 1989, waarin wordt verteld hoe soepel, fris, levend en vindingrijk onze taal wel is! Het 'digitaal(digitale)' staat nog in de kinderschoenen, men speelt nog met taal, hier wordt gewag gemaakt van 'huurceel, cel, sel'.

Cel hoort thuis in de gevangenis waar de bewoner zich over 'goed en kwaad' kan (moet) bezinnen en daar dagen, maanden zelfs jaren de tijd voor krijgt. Die cel kan niet worden opgezegd, hoewel uitzonderingen de regel bevestigen.

Van 'cel' wordt nog gesproken in een bijenkorf, in een batterij, is ook een klein onderdeel van een organisme, letterlijk en figuurlijk. In de achttiende eeuw toen de 'Kiekenhoeve' werd gebouwd, was er plaats te over, om verspreid, enkele huisjes, hutten neer te zetten voor de knecht, vrouw en kind(eren). Aangezien voornoemde in pacht was gegeven, werd onder strenge voorwaarden verwacht dat de opbrengst van huis en omliggenden gestaag zou groeien. Twee of drie koeien (eigen) en een paard(je), tot zover men kon kijken (gemeenschappelijk gebruik) heetten: toegevoegde waarden!

Etalagezoektocht Esschen 14-18

September 2014 - april 2015

Welkom op onze etalagetocht, Esschen 14-18, een zoektocht in het heden naar het verleden.

Hopelijk krijg je tijdens deze 6 km een beetje een zicht op hoe Essen eruit zag in de periode rond WO I.

Geniet van de wandeling, neus in de etalages en los de vragen op.

Vind je het antwoord niet, stap dan binnen. Men helpt er je graag verder.

Raadpleeg regelmatig onze website, www.vvvensen.be, en onze facebookpagina "Esschen 14-18" voor meer hints en de namen van de winnaars vanaf 15 april 2015.

Misschien win jij wel een van de mooie prijzen.

Een boekje is te koop bij de deelnemende handelaars en bij VVV De Tasberg, prijs €4.

Organisatie en info : VVV - 03 677 19 91
info@vvvensen.be

aantrekkingskracht van het museum vergroten. We willen ook ruimte bieden aan alle initiatieven die met heemkunde verwant zijn, zoals genealogie, een inventaris van vele duizenden begrafenisprentjes uit Essen, het beheer van de website 'Essen in Beeld', waar iedereen nog oude foto's kan in onderbrengen en archeologisch opzoekingswerk.

Lidgeld 2015

Leden in Essen betalen € 18,-

Leden buiten Essen maar wel in België betalen € 21,50

(€ 3,50 verzendingskosten + 2 x 't Spyckertje)

Leden in 't buitenland betalen € 24,50 (€ 6,50

verzendingskosten + 2 x 't Spyckertje)

Te betalen voor 6 maart 2015

Rekeningnummer:

IBAN: BE28 0682 0126 4620

BIC: GKCCBEBB

Voorstelling De Spycker 2015

Maandag 6 april 2015

Om 10:30 u Raadszaal Gemeentehuis Essen

BETRAPTE SMOKKELAARS TIJDENS WO-I

Lezeres Dimph Machielse-Schouteren reageerde in oktober 2013 op een artikel uit 't Spyckertje over enkele grensincidenten tijdens de Eerste Wereldoorlog. Haar vader had namelijk in 1916 lijnolie naar België proberen te smokkelen...

Op 8 maart 1916 patrouilleerden onbezoldigde rijksveldwachter en kapitein Jan Vincent Klijsma van het 6de regiment gekantonneerd te Pindorp, en de soldaten Adriaan van Beek en Bernardus Frederikus Wijnberg langs de grens met België. Om 6 u 's morgens zagen ze twee mannen met elk een pak op hun rug in het buurtschap De Vleet, op amper 100 meter van de grens met Essen. Petrus Cornelis Schouteren (°Steenbergen 28.10.1896) en Wilhelmus Mariën (°Heerle 13.3.1897) bekenden meteen dat zij elk 15 liter lijnolie wilden smokkelen naar Essen. Terwijl ze werden meegevoerd naar het wachtlokaal zagen de grensbewakers in de verte nog twee personen, weggedoken in een sloot. Antonius van Aart (°Wouw 21.1.1891) en Cornelius van Aart (°Wouw 1.4.1882) hadden op het eerste gezicht niets bij, maar hun aanwezigheid op deze plaats en hun houding maakten hen toch verdacht.

Na ook deze twee mannen aan de wacht te hebben overgedragen begaven de kapitein en de twee soldaten zich opnieuw naar de sloot. En na wat zoekwerk vonden ze daar onder de sneeuw (in maart!) 3 kistjes met vet (reuzel), samen goed voor 34 kg. Gezien deze bewijzen had het geen zin om te ontkennen dat ook zij op smokkeltocht richting Essen waren.

We kennen enkel de strafmaat voor Schouteren. In eerste instantie veroordeelde de rechtbank van Breda hem tot twee weken gevangenisstraf, maar de 19-jarige jongeman tekende verzet aan. De tweede rechter vond de strafmaat te hoog en gaf een Schouteren een boete van 10 gulden.

Rudi Smout

HISTORISCHE AGENDA

21 januari : Lezing Breda als vestingstad ca1250 Aula Breda's Museum Breda om 20 uur.

30 januari : 'Vlucht zonder einde' van Joseph Roth – Leesclub Davidsfonds

4 februari : De verbeelding van oorlog in de kunst; van verheerlijking tot aanklacht. Nieuwe Nobelaer Etten-Leur

10 februari : Kringse lezing over Sooi Noldus, Guy Van den Broek en Roger Van Ginderen in het Volkshuis om 20 u.

7 maart : Muzikale voorstelling "Aanvallen" van Borsalino (SVV-VIVA) in zaal Volkshuis.

12 maart : 14-18 Op zee, lezing van Freddy Philips, VTB/VAB en Davidsfonds, in Strijboshof Kalmthout

13 maart : Graanzolderavond spreker Stefan Hertmans over zijn boek over WO-I, Davidsfonds

18 maart : Oorlog in Steenbergen 1944-1945, drs Catsberg in Het Cromwiel, Steenbergen om 20 uur

24 maart: Nacht van de geschiedenis Davidsfonds: Professor Emiel Lambrechts over Napoleon - GC de Oude Pastorij 20 u.

3 april – Opening Tentoonstelling 'In en rond het niemandsland' – Gemeente Essen/Kalmthout – project Doodendraad in GC de Oude Pastorij t/m 29 april

6 april – Voorstelling De Spycker 2015 Gemeentehuis om 10:30 u

1,2 en 3 Mei door Davidsfonds. Tentoonstelling Df-talent, Cartoons van Pallieterke en 'Broer' in Kapel Rouwmoer

Helpende handen gevraagd voor Gerard Meeusen museum

Enige tijd geleden zijn we gestart met de renovatie van het Gerard Meeusen museum op de zolder van het gemeentehuis. Het museum is voortaan ook toegankelijk met de lift, zodat de mensen die moeilijk te been zijn, ook ons museum kunnen bezoeken. De werken in de voormalige inkomhal zijn nu zo goed als klaar op enkele details na.

Wat de vernieuwing van het museum zelf betreft, besloten we kamer per kamer aan te pakken zodat een bezoek nog altijd mogelijk blijft. De renovatie van de boerenkeuken wordt onze volgende uitdaging. Hier dient geschilderd te worden. Carla Mennes is al bezig met gordijnen voor de bedstee en voor het raam in de moos. Er liggen ook al lakens op het bed en in het wiegje. Een frisse wind, dit oogt al direct heel anders.

Alle meubels die zich in het museum bevinden zijn geboend en zo goed als alle kasten zijn binnenin schoon gemaakt. Dit is vakkundig gedaan door onze dames Elly De Bruyn en Maria Meeusen. Uiteraard zijn we er nog niet. Er is nog veel werk voor de boeg, maar het gaat gestaag vooruit en dat is wat we beogen. Normaal gezien wordt er elke vrijdagvoormiddag tussen 9u en 12u gewerkt. Helpende handen zijn altijd welkom. Ook al zijn het maar kleine dingetjes die je kan doen, je hulp wordt zeker gewaardeerd door het bestuur van de Heemkundige Kring.

*Marlies Van Tichelen
Conservator Heemkundig Museum*

Tentoonstelling WO-I in Oude Pastorij

Op vrijdag 3 april 2015 om 20 uur opent de expositie over WO-I in het cultureel centrum De Oude Pastorij in Essen. Vorig jaar op vrijdag 10 oktober 2014 werd deze tentoonstelling voor het eerst opengesteld in het Arboretum in Kalmthout met een algemeen luik en een specifiek Kalmthouts luik gedurende een maand. Deze tentoonstelling is een uniek en gezamenlijk project van de gemeenten Essen en Kalmthout en van hun respectievelijke heemkundige kringen.

De plaatsing van de canvasdoeken over WO-I in het landschap van de twee gemeenten was al een eerste realisatie van deze intergemeentelijke samenwerking. Aan die twee projecten ging twee jaar voorbereiding vooraf door een speciale werkgroep samen met de gemeentelijke diensten van Essen en Kalmthout. Intussen wordt de fiets- en wandelroute langsheen de canvasdoeken druk bezocht vooral in de weekends.

De tentoonstelling in het Arboretum van Kalmthout kreeg veel bezoekers (tot 250 op één zondag) en vooral veel scholieren over de vloer. De tentoonstelling in Essen wordt dan een soort orgelpunt van die intensieve samenwerking tussen de twee gemeenten over WO-I. Het project wordt gesponsord met Europees geld (leader) en gesteund door de twee gemeenten.

Het algemene luik van de tentoonstelling zal naar de Oude Pastorij verhuisd worden. Op een zeer illustratieve manier worden alle oorzaken, landkaarten, oorlogsbewegingen en kerndata over WO-I op handige posters getoond. De tentoonstelling bevat een schaalmodel van de Doodendraad op een landkaart, precies op de plaatsen waar die draad liep. Ook de schakelhuizen waar de elektriciteit werd geregeld staan op de kaart. Die schakelhuizen op schaalmodel werden trouwens door de leerlingen van de middelbare school van Mariaberg in Essen gemaakt

Naast het algemene luik komt er een specifiek Essens gedeelte in de Oude Pastorij. Het zal gaan om een uitgebreide collectie aan brieven, dagboeken, documenten, verhalen, kledij, wapens en allerlei voorwerpen, die verband houden met WO I. Ze komen uit de grote collectie van Ivan Janssens en stukken die in het bezit zijn van onze Heemkundige Kring. De tentoonstelling zal minstens één maand open zijn en toegankelijk voor groepen en scholen. Gidsen worden ook voorzien. Het wordt een unieke tentoonstelling, die je zeker niet mag missen. Open van 3 april t/m woensdag 29 april.

Guy Van den Broek
lid van de intergemeentelijke werkgroep WO-I

baten. Sterfgevallen en gebrek aan kandidaten maakten dat er ten slotte in heel de wereld nog één wilhelmiet overbleef, Willem van den Bergh uit Essen-Hoek. Noodgedwongen moest hij heel zijn eigendom overmaken aan het bisdom Breda en ging zelf zijn leven slijten bij de cisterciënzers in Bornem (+ 1879).

archief

Ruim zeven lopende meter bedraagt het wilhelmietenarchief, bewaard in de kluis van het museum. Het oudste stuk dateert van 22 september 1315, een overdracht van weilanden door Tongerlo. Het jongste stuk gedateerd 23 december 1846 is de overeenkomst van Willem van den Bergh met pastoor Marinus de Bie van Huijbergen. Veel zo niet de meeste oude stukken zijn vernietigd of verdwenen bij de troebelen in de 16de-17de eeuw. Daarna stijgt het aantal gevoelig. Het archief bestaat vooral uit zakelijke stukken, budget, huurcontracten, betwistingen soms met de abdij van Tongerlo. In hoofdzaak grensgeschillen met Den Haag en de Franse overheersers. Behoorde het klooster nu tot de Noordelijke of de Zuidelijke Nederlanden? Erbij dient gezegd dat de monniken hun huik naar de wind hingen, naargelang het in hun voordeel of nadeel speelde. De kasboeken zijn vooral interessant, omdat ze informatie geven over het dagelijks reilen en zeilen. Prijzen van pacht, landbouwproducten, levensmiddelen, veestapel, reizen, herstellingen, belastingen, soorten en waarde van muntstukken, feestvieringen enz. Thans wordt speciale zorg besteed aan de bewaring van de fragiele stukken tegen vochtschade, verzuring, slijtage. Inktvraat is de ergste vijand, niet te stoppen. Klerken maakten soms hun eigen inkt met gebrande eikels of kastanjes, inkt die mettertijd heelder bladzijden onleesbaar maakt en het papier opvreet. Elke archivaris kan ervan meepraten.

een nieuw begin

Na de nodige verbouwingen opende de school in Huijbergen op 1 augustus 1854 de poorten. Drie kandidaten-broeders werden op 10 december ingekleed in de parochiekerk door Mgr. Jan van Hooydonck van Breda. De congregatie *Christelijke Broeders van Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen* was geboren, de toestroom kon beginnen.

Louis Verammen

wilhelmieten

Bij zijn graf verzamelden zich enige mannen die zijn levenswijze wilden navolgen. Honderd jaar lang bestonden er uitsluitend in Italië enige verspreide kloosters, praktisch onafhankelijk van elkaar, met elk hun eigen traditie en dagorde. Een geschreven regel hadden ze niet, omdat er ook geen centraal gezag was. Door Rome werden de al te strenge boetplegingen afgezwakt en hun de regel van St-Benedictus opgelegd. In de 13de-14de eeuw zien we plots een geweldige uitbreiding. Weldra drie provincies : Toscane, Duitsland, Frankrijk-Nederland. Precies de oudste stichting benoorden de Alpen was 's Hertogenbosch in 1244 onder de naam *Porta Coeli* - Deur des hemels. In de Zuidelijke Nederlanden kwam een record aantal kloosters tot stand : Beveren-Waas provinciaalshuis, Aalst opleiding, Brugge, Kamerijk, Ieper, Nijvel, Ferrières (Condroz). Het hypermoderne station Luik-Guillemin dankt zijn naam aan de vestiging van de wilhelmieten aldaar. Eenmaal over het hoogtepunt heen, ging het met de Orde snel bergaf. In Italië en Duitsland voordien al verdwenen, bij ons door keizer -koster Jozef II in 1781 afgeschaft. Daarmee was Huijbergen de laatst bestaande vestiging.

ter plaatse

Op 9 april 1264 - 750 jaar geleden - verleende Hendrik IV van Breda 48 bunder in Huijbergen aan Willem Bollaert. Veertien jaar later schonken Arnold van Leuven en Elisabeth van Breda aan de wilhelmieten dertien hoeven met grond, rechten en tienden *in Huberg*. De priesters moesten minstens met zes zijn en ten hoogste met twaalf. Zij zouden de kerk bedienen ter ere Gods en de heilige Maagd. Het klooster zou trouwens haar naam dragen - *monasterium Beatae Mariae Virginis*. Na de dood van Arnold kwam Huijbergen onder het markiezaat Bergen op Zoom. Reformatie en Tachtigjarige Oorlog trokken diepe sporen van verdeeldheid, vernieling, uitdrijving, ballingschap. Een grote naam is prior Siardus Bogaerts (+ 1670), wiens portret in het museum hangt. Met perioden ging de kloostertucht sterk achteruit. Een poging om bij Tongerlo aan te sluiten werd in 1700 afgestraft. De inval van de sansculotten was ei zo na fataal. Bataafse Republiek of niet, de kerkelijke goederen werden in 1798 aangeslagen en verkocht, de laatste bewoners uitgedreven. Het heeft veel moeite en geld gekost om de bezittingen terug te kopen, maar ook dat mocht niet

Kringse lezing : Sooi Noldus.

Dinsdag 10 februari 2015 om 20 u

in Zaal Volkshuis, Stationsstraat 136 Essen

Spreekers : Guy Van den Broek & Roger Van Ginderen

Het Frans Noldusplein, waar komt die naam vandaan? Voor de jongere generatie zal de naam Frans Noldus weinig zeggen. Maar Sooi (Frans) Noldus was na WO-II een begrip voor menig Essenaar die in de rats zat met papierwerk, belastingen en pensioenaanvragen.

Sooi was ook een oudstrijder in de Grote Oorlog en WO-II en heeft daar zijn afkeer voor oorlogsgeweld aan over gehouden.

Sooi was ook iemand die zich verzette tegen sociaal onrecht en kwam zo in de Belgische Werkliedenpartij terecht. Hij vervulde tal van functies in de Essense socialistische beweging.

Deze Kringse Lezing wordt georganiseerd door de Koninklijke Heemkundige Kring in samenwerking met Curieus.

Inkom: vrije gift

WILHEMIETEN IN HUIJBERGEN

In juni 2014 werd in Ste-Marie door de Broeders van Huijbergen een studie- en ontmoetingsdag georganiseerd. Op de eerste plaats om de wilhelmieten in de kijker te zetten, de vroegere bewoners van het complex. Huijbergen bestaat 750 jaar en is tot groei gekomen door de komst en het eeuwenlang verblijf van de monniken aldaar. Tevens is het 160 jaar geleden dat de congregatie *Broeders van Huijbergen* werd gesticht.

van kluis tot klooster

De woestijnervaring is blijkbaar iets uniek. De Israelieten doolden er veertig jaar in rond, St-Jan de Doper preekte er, Jezus vastte en werd er bekoord. Tijdens de christenvervolgingen was de woestijn vaak een toevluchtsoord. Toen de Kerk haar vrijheid gekregen had (313), trokken eremijten zich terug in de eenzaamheid om er alleen met God te zijn. In Egypte nam St-Antonius (+ 356) - die met zijn varken - het initiatief. Leerling Pachomius (+ 348) schreef een regel voor het groeiend aantal volgelingen. Letterlijk een buitenbeentje was de Syriër Simon de Styliet (+ 459), die jarenlang op een hoge pilaar stond. Je moet maar kunnen.

Met St-Benedictus (+ 547) komt een heel ander type kloosterling in West-Europa tot leven, de abdijsmonnik die in gemeenschap leeft met geloften van armoede, zuiverheid en gehoorzaamheid. Op Monte Cassino, tijdens WO II plat gebombardeerd door de geallieerden, schrijft hij zijn beroemde regel, die uitmunt door wijsheid, godsdienst en gematigdheid. *Ora et labora*, bid en werk wordt de lijfspreuk. Handenarbeid verplicht, ontginningen, droogleggen van moerassen, kopiëren van handschriften, koorbede, bijbellezing, missionering. In de Middeleeuwen ontstaat een waaier van beschouwende orden met beroemde namen als de kartuizers rond de Chartreuse van de H. Bruno (+ 1101), de cisterciënzers van Cîteaux rond St-Bernardus (+ 1153), de witheren van Prémontré rond de H. Norbertus (+ 1134). Verder wilhelmieten, spiritijnen, kruisheren enz.

Ridderorden ontstaan tijdens de kruistochten. De tempeliers kennen een bewogen geschiedenis, niet altijd even fraai, tot ze door Filips de

Schone in 1307 worden opgedoekt. *Les Rois Maudits, Da Vinci Code* e.d. spelen erop in. Andere min of meer militaire orden zijn de hospitaalridders van Sint-Jan, de Duitse Orde, de ridders van Malta, de trinitariërs ter vrijkoping van slaven, die in handen van Algerijnse zeeroevers waren gevallen.

Twee tijdgenoten staan aan de basis van de bedelorden, gebaseerd op armoede, gebed en predikatie. De H. Dominicus (+ 1223) met de predikheren, de H. Franciscus van Assisi (+ 1226) met de minderbroeders. De bijval is overweldigend. Binnen de kortste keren zwermen zij uit over heel Europa. Tot de bedelorden behoren eveneens de karmelieten, augustijnen, servieten en kapucijnen. Van veel orden bestaat een vrouwelijke tak, de slotzusters.

In de 16de eeuw zien we vooral de jezuiëten, die een belangrijke rol spelen in de Contra-Reformatie, oprichting van colleges, missies in Azië, Afrika, Amerika. Naderhand ontstaan talrijke priester-, broeder- en zustercongregaties voor onderwijs, predikatie en missies o.m. redemptoristen, scheutisten, salesianen, oblaten, Huijbergen. Zorg voor zieken, bejaarden, dementerenden is bij uitstek een taak van vrouwelijke religieuzen.

Wilhelmus

Nee, niet van Nassouwen, maar van Malaval. Eertijds een Italiaanse *condottiere*, een roofridder die zich van God noch gebod iets aantrok. Talrijke wandaden worden hem al dan niet met reden toegeschreven, want ook zijn naamgenoot Guilelmo hertog van Aquitanië maakt er aanspraak op. De legenden zijn tegenstrijdig, mogelijk gaat het over een en dezelfde persoon. Volgens zijn biografen werd hij door de H. Bernardus bekeerd. Of hij dan als boeteling naar Rome, Jeruzalem en Compostela getrokken is, laten we in het midden. Feit is dat hij zich als kluizenaar vestigde in Toscane, meer bepaald in Malavalle, een woest dal bij Siena. Daar bouwde hij een kluis en legde zich toe op gebed, vasten, vleesderven en zelfkastijding. Zijn faam van heiligheid en mirakeldoener groeide, hij kreeg zelfs volgelingen. Maar afgeschrikt door zijn buitengewoon strenge ascese haakten zij af. Bij zijn dood in februari 1157 telde hij slechts één leerling. M.a.w. de H. Wilhelmus van Malaval is *niet* de stichter van de wilhelmieten, hoewel zij zich naar zijn naam noemden.